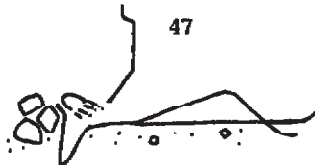

בנו של אברהם הוא, את האדמה יאהב ואת השדה, יצמד בה אך לא יצמת. הוא עצמו אמנם לא יעזבה, כאן נולד, כאן נעקד, כאן ימות. אך בנו נושא הברכה ירוק מעליו את התחפושת ויברת ממנה בטרם יהיה להבל.

הסולם

מאז ירדה ההיסטוריוסופיה לעולם רבו הנסיונות לתפוס את התהליכים ההיסטוריים תפיסה מושגית כשרשרת הגיונית, רבו השיטות שהעלו חוקיות כדי להשחיל עליה את חוליות המאורעות המוחשיים ואין לך שיטה שלא נאלצה לאנוס עובדות כדי להתאימם לשיטה ולחוק, אם על דרך מיטת סדום אם על דרך העלמה של עובדות ומאורעות שאינם עולים יפה עם השיטה. וכבר התעוררו חוקרים על כך שהתנ"ך הוא אב להיסטוריוסופיה וביחוד ספרי הנביאים – ראשונים ואחרונים – אשר החוקיות שבמהלך ההיסטוריה הישראלית אבן-פינה היא להם ועמוד תחוך. אולם – במידה שידוע לי לא נתעוררו עדיין על הדיאלקטיקה המופלאה החבויה בפרשת אבות האומה, על פי העקרון „סוף מעשה במחשבה תחילה” הוסברו תמיהות רבות במאורעות חיייהם. על פי העקרון „מעשה אבות סימן לבנים” הוסברו ומוסברים גם כאן דברים רבים במאורעות חיינו ההיסטוריים, אולם טרם עמדו על החוט המשולש: אברהם—יצחק—הלכה למעשה.

אחד החלומות המופלאים ביותר אשר חלם אי-פעם אדם עלי אדמות הוא חלומו של יעקב אבינו בצאתו מבית אביו – בברחו מבית אביו – ללכת חרנה. ומכיון ששבענו כבר דרכי פסיכואנליזה לסתרון חלומות, נלך בדרך חדשה, אשר רבים הסימנים שאנו עומדים בפתח תקופתה לא רק בפתרון חלומות לילה, כי אם גם בפתרון בעיות חיים: דרך הפסיכואנליזה. חלומו של יעקב, חלום הסולם, הוא סינתזה של חיי אברהם וחי יצחק העומדים מבחינה מסוימת, כפי שהוכח לעיל, ביחס ניגודי המפורש בתורה באורה חיייהם גם אם אינו מפורש במלים. אברהם הולך בצו שמים. יצחק עקוד אל האדמה לא רק בגופו, כי אם גם

בלבו. כמופח מאהבתו לעשיו. ודאי שאברהם הולך ארצה בצו שמים ;
ודאי שיצחק העקור מקבל עול שמים ; אך רק ביעקב מתמוזגים שני
יסודות אלה בסמל ובמציאות, בחלום ובהקיץ.

רק המאבק — ועל יעקב הנאבק עוד ידובר בבוא — בין יסוד
אברהם ויסוד יצחק, הוא שהוליד את החלום, בו ירד אלהים לענות
לו לעיגווי נפשו. הן זה עתה נתברך בכל טוב ארצי, והנה הוא מוטל
פה במקלו ובתרמילו, בחוסר כל, רק אבן למראשותיו. גם אברהם אפי
אביו נטש את בית אבותיו ואת ארצו, אך לא בורח היה, כי אם הולך
בצוראל למטרה ידועה, יעודה. הוא, יעקב, בורח מן הארץ היעודה
מפחד אחיו אל הבלתי־נודע. הוא גולה ראשון.

וכך הוא חולם את החלום המקראי הראשון והעמוק מכל האחרים :

סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. ועל הסולם ניצב ה'
אלהים. הוא אלוהי אברהם, הוא אלוהי יצחק, הוא אלוהי השמים,
הוא אלוהי הארץ, וסולם זה לא סולם מופשט דומם הוא, כי אם סולם
חי, כי הנה מלאכים עולים ויורדים בו, דינאמיות מתמדת. אל אברהם
באים מלאכים שנים אל פנים. ליצחק לא באים מלאכים כלל. ליעקב
מופיעים מלאכים בחלום מופלא זה בקשר החי בין ארץ ושמים —
ואין צריך להזכיר כאן, כי כבר הזכר לרוב, עניין העלייה הקודמת
לירידה. כאן מתמוזגים לסינתזה גואלת נסיון הנפל של הנפילים, של
כוחות עליון להידבק בבשר עם הנסיון שנתבלבל, נסיון בניין מגדל
בבל בו יעלה אדם השמימה. בחלום זה של אבינו יעקב ניתנת
הסינתזה הסולמית, וניסוחה האחרון והממצה ביותר ינתן אחר כך
על ידי ר' שמעון בר יוחאי בסכמו את הויכוח בין בית־הלל ובית־
שמאי מה נברא תחילה, שמים או ארץ : „איך נחלקו אבות העולם על
כך, אלא אומר אני : יעמדו יחד ירי". כסולם הזה.

זהו צמידות לקרקע ולא צמידות בה. ותורה היא שמים
ולא בשמים. רק בתקופה מאוחרת מאד יתחילו בעלי חזיונות
לחלום חלומות על השמים בלבד. יעקב חולם על קשר עם השמים,
והן הוא הדבר אשר אמרנוהו בפרשת בראשית : אין לנו ידיעה בבוא
מעבר למעשה הבריאה המתגלית לעינינו. על „בראשית" המחולט
לא נדע לעולם דבר. בראשית שלנו, של המין האנושי, הוא זה
הפותח בשמים וארץ. „דע מאין באת ולאן אתה הולך", אך : במופלא
ממך אל תדרוש.

הנפש הישראלית מתוחה בין הפסיקה והמיטפסיקה. אבל המתח הזה איננו קבוע ועומד, זה הוא מתח דינאמי ויוצר. הוא גם לוחם. הארץ בכוח המשיכה שבה, בטבע, בטבעיות שבה, מכבירה, כובלת, כופתת כאל מזבח. השמים ממעל באינסוף שלהם. בכלתייודת שלהם, מרתיעים וקוסמים, מערפלים ומושכים. מרגיש אדם את עצמו בטוח מאד כשהוא תקוע בשהי רגליו באדמה, אך הוא מרגיש את עצמו קטן מאד והוא רוצה לעלות. רוחו מושכת אותו אל העולמות העליונים. רגלי הסולם ברורות מאד, ראשו אינו נראה, רק שלבים ראשונים נראים, אבל מי שעתיד שמו להיות „ישראל“, מי אשר ישרה עם אל, מי אשר כוח לוחם ויוצר בו – הוא אינו שואל לאחרית של כל אחריה, אינו שואל למיטפסיקה ואינו נכנע לפסיקה. הוא עולה בסולם.

בכל ימי הגלות שלטה בנו סכיזופרניה: היינו קרועים בין שמים וארץ. מצד אחד חי הגוף את חיו הארציים בהכנעה ובהשפלה. בדלות ובבזיון. חיי גוף ללא פרספקטיבה כי ללא נקודת יציבות. רגלי הסולם של האומה מסוורות היו, לא נעוצות. ומאידך, שם במרומים, ניטלטלו קרעי סולם בחלקו העליון – ללא אחיזה בקרקע. לכל היותר בקרקע של לבן הארמי-הרמאי, ללא אחיזה בהיסטוריה. לכל היותר בהיסטוריה יות של אחרים. לפעמים פסיים עד כדי בחילה. לפעמים מיטפסיים עד כדי הזייה. סטאטיים בחומר וקורי עכביש ברוח.

ולא לשוא חלם יעקב את חלומו הפלאי לא בבית יצחק ולא בבית לבן כי אם בדרך לגלותו, כעין אזהרה חמורה לבל יאבד את השלמות הזאת שהיא בבחינת צלם אלהים באדם.

הסולם המוצב ארצה זהו הריאליזם שבהשקפת העולם של האבות. וארצה – לא הארץ בכלל היא, כי אם ארץ ישראל אשר נתקפלה כולה תחת גופו של החולם. עליה הגיח יעקב את גופו, על אבניה. אין מנוחה לאב ואין יציבות לו אלא בה. ו„ארצה“ זה רחב הוא עוד יותר מהצד הגיאוגרפי-טריטוריאלי. זה כולל את כל הצד החמרי, הבשרי-ודמי, את העושר הטבעי ואת העושר המיוצר, את המשטר ואת הכלכלה ואת הצבא, את כל מה שמייצב את הרגלים. אולם כל זה אינו אלא בסיס לסולם – והסולם הוא הכוח הדינאמי המשלים את היציבות. זה כוחה של האידריאה, זה מותר האדם על תבונה. האדם נצטנה להעמיד סולם ולעלות בו. החלום אינו רק סינתזה של שני

האבות, לא רק ביטוי להנחות עבר כי אם גם צו לעתיד, החלום הוא חלום מחוקק.

אם תורת ההכרה מכונה בשם „הפילוסופיה של הפילוסופיה“ הרי סולם יעקב הוא סמל הסמלים שלנו, הוא ציור המפתח לכל השקפת העולם הישראלית. עמידה זו יחדיו של שמים וארץ מכוונת לבריאה, כלומר להנחת היסודות הנצחיים, בחיים שאינם נצחיים; בחיי היצירה חיים הם יחדיו חיים סולמיים אלה שבחלום זה. בחיים הסולמיים האלה של האב ושל צאצאיו הרחוקים תהיינה מעלות ומורדות, ויהיו מאבקים רבים. ימים בהם מתרופף היסוד הארצי, רגלי הסולם אינן ניצבות איתנות והראשים מרחפים אי־שם בשמים, וימים בהם שמים יתעלמו מעיני בנים הרוצים „ישראליות“ ללא „יהדות“, ויבואו נביאים לאחות את הקרע, להפיח רוח בצצמות לא־דוקא־יבשות.

אולם חלום זה לא רק יסוד להשקפת עולם כוללת הוא, כי אם גם מוסב באופן מוחשי ביותר ליעקב, לא רק לאדם בכלל נאמר כי אם לאותו אדם קונקרטי, יעקב בן יצחק בן אברהם, יעקב אבי אומה. סולמו של יעקב איננו פילוסופי דוקא, ניסה אלוהים לברוא אדם סתם והנסיון נכשל, נכשל באדם זה עצמו, נכשל בבניו. נכשל בדור מגדל בבל, נכשל בדור מבול, אדם הראשון, האדם המושט, נכשל — עתה בוחר אלהים במשפחה ובעם מסויימים, פחות כלליים, האבות אינדיבידואלים מאד, הם היסטוריים מאד, הם ריאליים מאד. הריאלי משלושת האבות הוא יעקב, כי יותר מאבותיו הוא נכנס לסבך החיים שבהם יש להגשים את החלום הגדול אשר חלם.

אחרי חלום זה אין הוא פליט עוד — גולה הוא, אך יודע את אשר לפניו, כשהוא חולם חלום נשגב ודאי שעיניו עצומות, כדי שהדלות והבדידות סביבו לא תגרענה מעצמת החלום, אך בכואו להגשים את החלום, בכואו לחיות, עיניו פקוחות עד מאד; את הברכה מידי אביו ואת ברכת האדמה הוא שומר בלבו, אך את עורוֹנו אין הוא יורש, ואם ירמחו, ישלם כפליים. בגולה הוא, ובגולה חייבים להיאבק על הקיום ועל הרכוש בדרכים מדרכים שונות. כאן אין מקום לאותה אבירות של אברהם שסרב ליטול שוֹך געל משלל המלחמה, ויחד עם הסתגלות זו יש להוהר היטב שלא ידבק בו מן התרפים אשר ללבן, יש ליטול מה שאפשר בחומר ויש לשמור על

עצמיות הרוח. ועל הכל: יש לזכור יומם ולילה כי גלות זו אינה אלא ארעית. ויש לדעת לכוון את השעה כל עוד אפשר ליטול את הרכוש הגדול ולשוב ארצה.

צרוף זה של חולם חלום סולם, העמוק שבחלומות אנוש. עם מעשיות שבחיים, מעשיות „מדיניות“, ממש דיפלומאטית, ומעשיות כלכלית — צירוף זה דרוש היה כדי לכוון את מעיין הנבואה המהפכני שבקע באברהם לאפיק היסטורי ברור. על כן בני ישראל אנו.

הנאבק

אבנות הם שרשרת, כל חוליה שונה מחברתה והחוליות צמודות וישלם זו לזו צימוד דם, צימוד יעוד, צימוד היסטורי, צימוד רעיוני דיאלקטי. המאחד אותם — הברית עם אלהים — גובר על המפריד ביניהם, גובר אך אינו מבטל, יוצר את השרשריות של האומה ומשאיר לכל תולדות האומה אף את השוני שביניהם בדרגות שונות, בצירופים שונים, לפעמים עד הידמות עילאית לפעמים עד עיוות וניוון.

אברהם הוא האידיאליסט שבאבות. הוא עולה ממוצאי הפרת לכיוון מקורותיו, הוא עולה נגד הזרם, הוא גובר על כוח הכובד, הוא צועד ופניו אל שמים, תמיד אל שמים. הוא העולה בסולם. יצחק הוא הריאליסט שבאבות, פניו אל האדמה. אין אנו מוצאים את יצחק אצל נהרות, לא עולה עם הפרת כאביו אברהם, לא חוצה ירדן כבנו יעקב. יצחק מצוי ליד בארות, בארות מים להשקות זרע בשדה ולהשקות צאן. יצחק יורד בסולם.

יעקב עולה ויורד ושוב עולה ויורד חליפות. האידיאליזם שלו הוא ריאלי מאד והריאליזם שלו הוא למען האידיאל. אין הוא מגיע לעצמה זו של אבי אביו הגובר על הפרת, אך אין הוא משתהה רבות-רבות כאביו על בארות, מעל פני באר הוא מגולל אבן בקלות. גם בזה הוא בין השניים: חוצה ירדן תוך מאבק.

וביחס לארץ הן כבר אמרנו: אברהם בא אליה, יצחק נולד ונשאר בה (הכובד, הכובד הזה) ויעקב יוצא ובא ושוב יוצא. ואותו יחס — בענייני שלום ומלחמה.

אברהם הוא מתפכן ולוחם. נוטש תרבות ובעת הצורך נוטל בעצמו נשק ליד ורודף מלכים עד דמשק.

